

- קנאה
- להצדיק את עצמו
- גאווה, כבוד וכעס
- טעות של הזולת
- מצות העליה לרגל

# דברי הלכה

## גליון שבועי בענייני הלכה הנוגעים למעשה

פרשת בהר בחוקותי | 106

נערך עפי' ספרי 'לרעך כמור' שע"י המכון לחקר מצות שבין אדם לחברו 052-7656528

### קנאה

מצוי שאדם מצער או מכלים את חברו מחמת קנאה. רגשי הקנאה הפועמים בו אינם נותנים לו מנוח, והדרך שהוא מוצא להרגיע את עצמו היא על ידי הכלמת חברו.

♦ חוניו קינא במינוי של אחיו לכהן גדול, ואמר לו, בא ואלמדך סדר עבודה. הלבישו בגדי אשתו, העמידו אצל המזבח ואמר לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה שילבש ביום התמנותו לכהן גדול... (עפ"י מנחות קט: ע"ש).

♦ רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה נוכח בחופה שבה אחד מן המחותנים היה בעבר סנדלר ועני מרוד, אולם ברבות השנים האירה לו ההצלחה פנים ונעשה עשיר. היה לו חבר, גם הוא סנדלר, שלא נתברך מהקב"ה בעושר, ולכן נשאר סנדלר. כשבא אותו סנדלר לחתונה שערך חברו, נתקף קנאה עמוקה בראותו כיצד חברו, שהיה סנדלר כמוהו, הוא עשיר כל כך ועורך חתונה מפוארת, ואילו הוא נשאר עני ואביון. רגש הקנאה גבר עליו ולא יכל להתאפק, עד שבעומדם מתחת לחופה - שלף את נעלו לפני בעל השמחה, הסנדלר לשעבר, ושאל אותו לעיני כולם: כמה יעלה לי לתקן נעל זו? השאלה העוקצנית ביישה את האיש בצורה כה קשה, עד שלא היה מסוגל להחזיק מעמד, והוא נפל ומת. כאשר רבי ישראל סלנטר ראה זאת - התערער מיד והחליט להקים את תנועת המוסר (שאל אביך ויגדך גרפ).

מידת הקנאה אף עלולה לגרור את האדם לעשיית מעשים משונים המביאים קלון ובושה לאדם עצמו שעשה אותם.

♦ האשה אשר בנה המת אמרה למלך שלמה: "גם לי גם לך לא יהיה, גזורו!" (מלכים א' ג' כו) הקנאה העבירה אותה על דעתה והמיטה עליה קלון ובוזיון.

### להצדיק את עצמו

ניתן למנוע מעשים הגורמים צער או הכלמה לזולת בכמה דרכים. דרך אחת היא הכרת האופנים השונים, זיהויים והמנעות מהם. זוהי צורה למנוע כפי שנתבארה בגליונות הקודמים. דרך נוספת בה ניתן למנוע מצבים אלו היא על ידי הכרת המניעים המביאים אליהם. אופן זה הוא בירור בשורש הבעיה וערכו רב, והוא ענינו של גליון זה.

כאשר אדם רוצה להצדיק את עצמו, הוא עלול לעבור על איסור אונאה, כגון כשמוכחים אותו, ובמקום לקבל את התוכחה הוא מתקיף את המוכיח, מאנהו ומכלימו [כפי שמצינו שירמיהו היה מוכיח את ישראל, "והם היו מזלזלי אחריו ואומרים לו, לא מבני בניה של רחב הוא?"] כבילקוט שמעוני במדבר סוף רמז תשעא, ובילקוט ירמיהו רנז. וכן עשו ליחזקאל (שם), ולאוריה (שם). וכן בפיתחת לאסתר רבה שבא רעב על שהיו מבזים את השופטים].

♦ ראובן הוכיח את שמעון, בצנעה, על שהוא מדבר בזמן קריאת התורה. במקום לקבל את דברי התוכחה ולשנות את דרכו לטובה,

התחיל שמעון במתקפה על ראובן, תוך כדי שהוא מכלימו ברבים: "לא ידעתי שנתמנית למוכיח בשער, מוטב אילו היית מביט על מומי עצמך ומתקן אותם, מאשר לחפש מומים באחרים. אנשים כמוך לא רצויים בחברה שלנו..."

וכן מצוי שבזמן ויכוח אחד הצדדים אינו מוצא דרך כיצד להוכיח את צדקת דבריו והוא פונה להתקפות אישיות, לאונאה ולהכלמה.

♦ ראובן הוכיח את צדקת טענותיו בטוב טעם ובהוכחות מוצקות. במקום להודות על האמת ולומר שהוא טעה, יצא שמעון במתקפה אישית: "אתה מדבר שטויות, דמגוגיה זולה, אין לי שום טעם להמשיך בויכוח עם אדם כמוך..."

♦ אהרן הכהן עסק בסידור יוחסין של ישראל. היו אנשים שהדברים היו למורת רוחם, והם החלו לאנותו ולהכלימו: "אתה מיחסנו? עד שאתה בא ליחסנו לך ויחס את בניך! אליעזר בנך למי הוא נשוי, לא לבתו של פוטיאל?" (עפ"י מדרש ויקרא רבא). תופעות כעין אלו שכוחות גם כיום, כגון בזמן ויכוח אודות ייחוס משפחות.

### גאווה, כבוד וכעס

מצוי שאדם גורם צער והכלמה לזולת מתוך גאווה. וזאת כאשר האדם מרגיש שלא כבדוהו כראוי, או שפגעו בכבודו. לעתים האדם מעוניין להתגאות כלפי הסובבים אותו ללא כל סיבה מיוחדת, והוא עושה זאת על ידי כך שהוא משתרר עליהם ומביישם, או שהוא פורץ בכעס.

♦ ראובן רצה להרשים את חבריו ולבסס את מעמדו בחברה. לצורך זה הוא השפיל את אחד התלמידים החלשים וביזה אותו לעין כל.

♦ ראש המחלקה רצה להתגאות ולבסס את מעמדו בקרב תלמידי בית הספר לרפואה. לצורך זה הוא תיאר בפניהם את סופו הצפוי של החולה בפרטי פרטים, בנוכחות אשת החולה. דבריו כאבו לאשה כחרבות, ובדמיונו הוא חש שנוסף לו כבוד. אם כוונתו היתה רק לתועלת התלמידים הוא היה אומר את דבריו שלא בנוכחותה.

מצוי שאדם מכלים את הזולת בכדי להשתלט עליו. במקרה זה יצר השלטון גובר עליו או שהוא מעוניין שיבצעו כל דבר שהוא אומר וכשהוא רואה שלא נשמעים לו, הוא מכלים את הסובבים אותו. בדרך זו הוא מטיל עליהם פחד וכתוצאה מכך הם ממלאים את רצונו.

♦ מפקד בצבא נכנס לחדר מגורי החיילים ופרץ בשאגות לכל עבר על שהם לא ניקו את החדר לשבועות רצון. עד שלב זה היה אפשר לעכל את התנהגותו. ואולם הוא הגדיש את הסאה כאשר קרא לאחד החיילים והתעלל והשפיל אותו לעין כל. המניע לצעד זה היה יצר השלטון שגבר עליו.

♦ העיד מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם מרן החזו"א: יש

מקנטרים למה התירה תורה עבדים כנעניים. והתשובה לכך היא, כי טבע האדם שהוא מתאוה לשלוט, לכן נתנה לו התורה עבדים שיוציא עליהם את יצר השליטה, וכיום שאין עבדים מוציא את יצר השליטה על אשתו ובניו וחבריו (מעשה איש בקעה).

מצוי שאדם מצער ומכלים את הזולת מחמת שהוא שונא אותו. במקרה זה הוא עובר על "לא תשנא" פרט לאיסור אונאת דברים והלבנת פנים.

♦ ראובן העיר הערה בשיעור. ההערה לא הצביעה על חכמתו של השואל. כל התלמידים שתקו פרט לשמעון שצחק בקול: "איזו הערה טיפשית!" הדבר שהניע את שמעון לומר משפט נפשע זה היתה השנאה שמקנת בלבו כלפי ראובן.

מצוי שאדם מכלים או מצער בני אדם המתחרים בו. (בתחומי פרנסה, עבודה, בכתה וכדו'). האדם מרגיש שהמתחרים בו, כביכול, יורדים לחייו ונוטלים ממנו את חלקו המגיע לו. כשהוא חש שאינו מצליח לקבל את חלקו בדרכים ישרות, הוא נוקט בדרך של הכלמה וציעור.

♦ פלוני מחברה א' פגש ברחוב את אלמוני מחברה ב' המצליחה יותר. "כולכם גנבים", הוא צעק לעברו.

מצויים בני אדם המרגישים רגשי נחיתות. בטחונם העצמי הוא חלש, וכדי להשיב אותו לעצמם הם מצערים ומכלימים את החלשים מהם.

♦ ראובן הוא תלמיד בעל רגשי נחיתות. כשהוא נמצא בביתו הוא מציק רבות לאחיו הקטנים, ובכך הוא פורק את הצער והכלימה שהוא סופג כשהוא נמצא בין חבריו.

לעיתים אדם פוגע בחברו מחמת חוסר סבלנות. קרה אירוע שאילו הוא היה עומד בפני עצמו, האירוע לא היה סיבה לפגיעה בחברו, אולם מכיוון שהוא הצטרף לאירועים קודמים, פקעה סבלנותו, והאדם פגע בחברו.

לעיתים ההכלמה נובעת מחוסר שימת לב. אדם שאינו נותן את דעתו למשמעות מעשיו ולתוצאות שיבצעו מהם, עלול לפגוע בזולתו. מעט תשומת לב, זהירות והתבוננות מסוגלות למנוע עגמת נפש מהסובבים אותו.

## טעות של הזולת

מצויה הכלמה הנובעת מטעות של הזולת. דהיינו, כאשר חברו עושה טעות, מיד האדם מתעורר לתקנו ולהעמידו על הטעות. זהו מצב העלול לגרום לו הכלמה. בכל פעם שהזולת טועה, עלול להתגלגל ממנו מצב של הכלמה (מתוך רצון להעמידו על הטעות, מתוך רצון להוכיחו או מהתבוננות בטעותו), ויש להזהר בכך.

♦ ראובן הוא בקי גדול בלשון ודקדוק. בכל עת שאשתו טועה בלשונה הוא נוהג לתקנה. אולם כאשר הוא עושה זאת פעמים

רבות בפני אחרים הדבר גורם לה חוסר נוחות ובושה.

♦ מצויים בני אדם רעים במיוחד, אשר ללא סיבה הם גורמים צער והכלמה לזולת. המניע של אותם אנשים הוא רק מידת האכזריות ('סאדיזם') המפעמת בקרבם. הם נהנים לראות את הזולת סובל, והם עושים זאת על ידי גרימת צער והכלמה (אילו היה בידם לפגוע ע"י הכאה או הריגה יתכן שהם היו עושים זאת).

נערך עפ"י ספרי המכון לתורת הקרבנות 03-6183447

## מצות העליה לרגל

א. בימים שקודם חג השבועות, נטהרים מכל הטומאות ומזים מי חטאת על הטמאים במת, כדי שיוכלו להקריב ולאכול את כל הקרבנות הנאכלים בטהרה (ר"ה טז: חייב אדם לטהר את עצמו ברגל).

ב. מקדימים לקנות לצורך הרגל שלשה קרבנות. האחד קרבן זכר לעולת ראייה. מחיר קרבן זה לא יפחות ממעה כסף (חגיגה ו וכדעת ב"ה).

ג. בנוסף לזה צריך לקנות בהמה לשלמי חגיגה שמחירה לא יפחות משתי מעות כסף, וכן בהמה לשלמי שמחה, לקיים מצות שמחה באכילת בשר קדשים. [נהנה האחרונים דנו אמאי אינו יוצא ידי חובתו באכילת בשר בקרבן חגיגה, וכתבו בזה טעמים שונים. אמנם החזו"א (או"ח סי' קכ"ט סק"י לפסחים ע) כתב דיוצא אף בקרבן חגיגה, אלא שקרבן זה אינו מועיל אלא לשני ימי החג הראשונים, ולפ"ז בשבועות שחייב השמחה אינו אלא יום אחד אין צריך להביא קרבן מיוחד לשלמי שמחה].

ד. קרבנות אלו באים בשותפות, וצריך שיהיה לכל אדם כשיעור הנצרך לקרבן, [מעה כסף בעולת ראייה ושתי מעות כסף בשלמי חגיגה] (בתוספתא חגיגה פ"א ה"ו).

ה. כל המביא בהמה הטעונה נסכים, צריך לקנות עבורה נסכים שהם סולת שמן ויין. דכל קרבן עולה או שלמים (וכן חטאת ואשם מצורע) טעון נסכים, אבל העוף אינו טעון נסכים, וכן המביא בכור ומעשר אינו מביא נסכים. סדר הקניה נתבאר (במשנה בשקלים פ"ה מ"ד וברמב"ם פ"ז מכלי המקדש ה"ב), דנותן דמי הנסכים לממונה על החותמות, ונותן לו על קרבן מן הבקר שנכתב בו 'עגל', ועל איל חותם שנכתב בו 'זכר', ועל שאר הקרבנות מן הצאן חותם שנכתב בו 'גדי', ובא עמהם לממונה על הנסכים ומקבל ממנו נסכים לכל קרבנותיו.

ו. מוכר הבהמות צריך להודיע לקונים אם מכר את אמה או בתה של בהמה זו, ואם יודע מיהו אביה של בהמה זו, צריך להודיע אם מכרו, שאיסור אותו ואת בנו נוהג אף בכה"ג אם ידוע שהוא אביה, כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ט"ז ס"ב. [וכן אם היה מוכר בהמת זכר, צריך להודיע אם מכר בנו או בתו]. כדי שלא יכשלו בשחיטת אותו ואת בנו ביום חג השבועות, [שבו מקריבים כולם את קרבנות הראיה והחגיגה לכתחילה] (חולין פג. ושו"ע יו"ד סי' ט"ז ס"ו).

"כי ימוך... והחזקת בו... וחי עמך" (בהר כה, לה) - אולי מרמז - על חיזוק האחווה והידידות בין חברים, ע"י שהוא נותן לחבירו ומסייע לו, ונרמז כך: **כי ימוך אחיך** אם אדם מרגיש שקצת ירד האחווה והחברות שהיה לו ביחס לחבירו, העצה לזה היא **והחזקת בו**, דהיינו שייסייע ויתן לו, וממילא **וחי עמך** שע"י כך יחיה ויחזיר את רגש האחווה שיהיה ביניהם.

"וישן מפני חדש תוציא" (בחוקותי כו, ז) - אולי מרמז - על החזרה בלימוד התורה, שמובא בגמ' (ברכות מ) אם שמוע תשמע, ודורשין אם תשמע בישן, לחזור על הלימוד, ממילא תשמע בחדש, שכך זוכה אדם לקבל עוד תורה שלא למד עדיין, ונרמז כך: **ישן מפני חדש תוציא** שע"י שחזור היטב על מה שכבר למד ממילא זה נשמר אצלו, וכביכול יכול להוציא ולאחסנו במקום שמור בתאי הזכרון במוח, וכך מפנה מקום לעוד תורה.

"בן בג בג אומר הפוך בה... דכולא בה" (פרקי אבות כה, ב) - אולי מרמז - על עניין אלו ואלו דברי אלוקים חיים, שכל מה שנחלקו חז"ל כמו בית שמאי ובית הלל אביי ורבא וכדו', ב' השיטות הם אמת ונכון, ונרמז כך: **הפוך בה** כשחלק מהחכמים סוברים כך, וחלקם סוברים הפוך מהם, אלו ואלו אמת שהם דברי אלוקים חיים, מכיון **דכולא בה** בתורה.

- אולי מרמז עוד - שהרוצה לקנות התורה בשלמות, צריך שיהפוך טבעו ורצונו בשביל התורה, וגם עצם הפיכת טבעו ורצונו, הוא ע"י לימוד התורה, ונרמז כך: אדם שרוצה לזכות **לכולא בה** שהתורה בשלמותה תשכון בו, הדרך הוא ע"י **הפוך** שיהפוך רצונו ויבטל טבעו ורצונו בשביל התורה, וגם עצם הפיכת טבעו ורצונו, זה ע"י **בה** שעוסק בתורה ובסופו של דבר יקנה השלמות.

(רמז של אבות)

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הגאון רבי מרדכי ב"ר משה גולדשטיין זצוק"ל נלב"ע ב' כסלו תשע"ז ת.צ.ב.ה.

לע"נ מר אברהם יצחק ב"ר ישראל משה חתן ז"ל לע"נ משה בן יוסף אלימלך ז"ל לע"נ יעקב בן שמואל ז"ל לע"נ משה בן בנימין ז"ל

לע"נ מר דוד בן חיים צבי ז"ל לע"נ מר אברהם בן משה חתן ז"ל לע"נ מרת אסתר בת נחום ז"ל לע"נ ויקטוריה בת שרה ז"ל

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הר"ר יחזקאל לייבל בן אברהם חתן קרמו"ל אהב דבר ה' זו הלכה היה מעמודי התווך בהחזקת הגיליון ת.צ.ב.ה.

לרפואת דבורה בת נחמה, חנה חסיה בת אטה, ישראל מאיר, דוב גדליה ואסתר חיה בני תמר בתושה"

להצלחת חסיה אסתר, יהודה בנימין ואברהם צבי נ"י ברוהניות ובגשמייות

## העלון בחסות: קייטרינג וויסמאנדל